

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського
факультету Іван КАРПЕНКО

“ 30 ” червня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень
галузь знань I Охорона здоров'я та соціальнезабезпечення
спеціальність I6 «Технології медичної діагностики та лікування (за спеціалізаціями)»
освітня програма Технології медичної діагностики та лікування
вид дисципліни обов'язкова
факультет медичний

2025/2026 навчальний рік

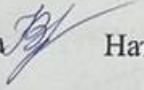
Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «30» червня 2025 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Наталя АКСЬОНОВА, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства філософського факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол від «27» червня 2025 року № 12

В. о. завідувача кафедри українознавства Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Технології медичної діагностики та лікування»

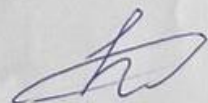
Гарант освітньої програми «Технології медичної діагностики та лікування»

 Юрій КОТ

Програму погоджено методичною комісією II медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

«04» червня 2024 року, протокол № 10

Голова науково-методичної комісії медичного факультету

 Василь КУШНІР

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Історія України: цивілізаційний вимір» укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І6 «Технології медичної діагностики та лікування (за спеціалізаціями)» освітньої програми «Технології медичної діагностики та лікування».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

До основних завдань вивчення дисципліни належать визначення ролі історії України в контексті глобальної історії в системі соціально-гуманітарних наук; ознайомлення із засадами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем; опанування сучасних методів вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомів їх аналізу та набуття на цьому підґрунті практичних навичок для оцінювання поточних суспільних процесів і явищ.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Дистанційна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
32 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
год.	-
Самостійна робота	
42 год.	-
В тому числі індивідуальні (контрольна робота) завдання	
Не передбачено	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Сформувати *загальні компетентності*, потрібні для майбутнього фаху, освітньої програми «Технології медичної діагностики та лікування» зокрема:

ЗК 01 – цінування та повага до різноманітності та мультикультурності;

ЗК 02 - здатність спілкування державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК 04 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 07 - здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 09 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 10 – здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК 11 - здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Сформувати *фахові компетентності*, потрібні для майбутньої професії, для освітньої програми «Технології медичної діагностики та лікування»

СК 7 – здатність застосовувати навички критичного мислення для конструктивного розв’язання проблем;

СК 10 – здатність компетентно та професійно взаємодіяти з пацієнтами, колегами, медичними працівниками, іншими фахівцями, застосовуючи різні методи комунікації

СК 12 – готовність до безперервного професійного розвитку.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Завершивши пропонований курс, здобувачі освіти мають досягти таких *результатів навчання* для освітньої програми «Терапія та реабілітація»:

ПР 03 – використовувати сучасні комп’ютерні та інформаційні технології

1.8. Пререквізити

Для опанування курсом потрібно проходження курсу «Історія України» загальноосвітньої середньої школи.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України

Тема 1. Вступ до історії України. Стародавня історія України

Предмет і завдання курсу. Методологічні проблеми вивчення історії України. Джерела та історіографія. Періодизація української історії.

Поява людського життя та археологічні пам’ятки на території України. Неолітична революція. Трипілля: археологічна культура чи цивілізація. Бронзова доба на території України. Кімерійці, скіфи і сармати. Особливості соціально-економічного, політичного та культурного розвитку античних міст-держав Північного Причорномор’я та скіфів. Етногенез слов’ян. Східнослов’янські племена в I тис. н. е.

Тема 2. Русь-Україна (Київська держава)

Утворення ранньосередньовічної держави на українських землях. Норманська та слов’янська теорії походження давньоруської держави. Перші київські князі. Система опадкування княгині Ольги. Завоювання Святослава Ігоровича. Еволюція суспільно-політичного та економічного устрою українських земель. Поширення християнства. Внутрішня і зовнішня політики Русі-України. Діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда» та її значення. Триумфірат. Князівські з’їзди. Діяльність Володимира Мономаха. Міжнародні зв’язки і місце Давньоруської держави в історії Європи. Причини політичної роздробленості Русі

Тема 3. Королівство Руське (Галицько-волинська держава). Монгольська навала

Причини розпаду ранньосередньовічної держави. Князівства Середнього Подніпров’я. Об’єднавча політика князя Романа Мстиславовича. Галицько-Волинська держава. Діяльність галицьких бояр. Соціально-політичний портрет київських князів. Монгольська навала. Вплив Золотої Орди на політичне життя українських земель. Данило Галицький, його антиординська діяльність. Галицько-Волинське князівство в другій половині XIII – першій половині XIV ст. Галицько-Волинський літопис XIII ст. Історичне значення Галицько-Волинської Русі.

Тема 4. Руські удільні князівства у складі іноземних держав. Кримське ханство

Входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Українські землі в складі Великого князівства Литовського. Земські привілеї. Особливості політичної системи, Вальний сейм, Магдебурзьке право в Україні. Литовські статuti. Становлення Кримського ханства, діяльність Гаджі Гірея. Включення Буковини до складу Молдавського князівства. Захоплення Закарпаття Угорщиною. Перехід Галичини під владу поляків.

Тема 5 Українські землі у складі Речі Посполитої

Люблінська унія 1569 р. Колонізація українських земель. Фільваркова система. Слободи. Релігійна ситуація в українських землях. Братський рух. Полемічна література. Поява греко-католицької (уніатської) церкви та її значення для розвитку суспільства. Формування низового та реєстрового козацтва. Еволюція козацького руху в 1590-ті – 1630-ті роки. Соціально-політична характеристика шляхти в Україні. Петро Сагайдачний, Костянтин Острозький, Іван Вишенський, Петро Могила як політичні і культурні діячі. Соціально-економічні наслідки перебування Українських земель у складі Речі Посполитої (1569-1647 рр.). Запорозька Січ – демократична республіка. Боротьба проти турків і татар. Козацько-селянські повстання в Україні кінця XVI – першої третини XVII ст. Криштоф Косинський, Северин Наливайко, Марко Жмайло, Тарас Федорович, Іван Сулима, Павло Павлюк, Яків Острянин. Куруківська угода 1625 р. «Ординація» 1638 р. Причини поразок та наслідки повстань.

Тема 6. Козацька Україна XVII століття

Причини та характер Визвольної війни. Утворення і розвиток козацької держави (Гетьманщини). Політика зовнішньополітичних союзів Богдан Хмельницького. Перші перемоги 1648 р. Становлення української козацької держави. Військові дії 1649-1653 рр. Максим Кривоніс, Данило Нечай, Іван Богун. Зборівська та Білоцерківська угоди. Переяславська рада та договір з Московською державою 1654 р., його оцінка істориками. Березневі статті. Дипломатія Богдана Хмельницького. Події 1654-1657 рр. Віленська угода 1656 р. Іван Виговський. Гадяцький трактат. Руїна: причини та характер громадянської війни. Особливості політичної орієнтації гетьманів Лівобережної та Правобережної України в 1660-1680-ті рр. Іван Брюховецький, Петро Дорошенко, Юрій Хмельницький. Буцацька угода. Чигиринські походи (1677-1678 рр.). Поступове обмеження автономії України з боку Росії. Гетьмани Дем'ян Многогрішний та Іван Самойлович. «Вічний мир» і остаточне закріплення поділу України. Соціально-економічні, політичні, демографічні наслідки революції

Тема 7. Українські землі в кінці XVII – друга половина XVIII ст.

Гетьманування Іван Мазепи: історичні міфи і реалії (кінець XVII – початок XVIII ст.). Коломацькі статті. Повстання 1702-1704 рр. на Правобережжі. Перша Малоросійська колегія. Поступове обмеження автономії Гетьманщини. Гетьманування Кирила Розумовського. Друга Малоросійська колегія. Правобережна Україна в складі Речі Посполитої. Гайдамацький рух. Соціально-політична характеристика української козацької старшини. Козацькі літописи. Слобідська Україна як історико-культурний регіон. Остаточна ліквідація автономних прав України. Запорозька Січ в кінці XVII – XVIII ст. І. Сірко. Причини та наслідки ліквідації Запорозької Січі. Приєднання Росією Півдня України та його колонізація в другій половині XVIII ст. Правобережна Україна та західноукраїнські землі у другій половині XVII ст. Опришківський рух. Олекса Довбуш. Гайдамацький рух. Коліївщина. Поділи Польщі (1772, 1793, 1795) та приєднання українських земель до Росії та Австрії.

Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.

Тема 8. Українські землі під володарюванням Російської імперії (кінець XVIII – XIX ст.). Особливості національно-культурного відродження в Наддніпрянській Україні. Форми та прояви українського відродження. «Історія Русів». Харківський університет та його роль в розвитку української культури. Україна в російсько-турецькій війні 1806-1812 рр. Бухарестський мирний договір. Україна в російсько-французькій війні 1812 р. Російсько-турецька війна 1828-1829 рр. і Україна. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин в українській економіці. Початок промислового перевороту. Антикріпосницька боротьба в Україні. Устим Кармелюк. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Масонство. Декабристи. Тарас Шевченко: оцінка суспільно-політичного значення творчості поета. Кирило-Мефодіївське братство. Микола Костомаров. «Закон Божий. Книга буття українського народу». «Великі реформи» 1860-1870-х рр. в Російській імперії: особливості проведення і наслідки в українських землях. Становлення та розвиток місцевого

самоврядування. Національний рух у Східній Україні в другій половині XIX ст. Громади. Михайло Драгоманов та його «Листи на Наддніпрянську Україну».

Тема 9. Українські землі в складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII –XIX ст.).

Особливості національно-культурного відродження на західноукраїнських землях. Особливості економічного і суспільно-політичного життя в Західній Україні. Вплив ідей романтизму на українську культуру. Характер політики австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії-Терезії та Йосипа II. Початок національного відродження в Галичині. «Руська трійця». Події революції 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна Руська Рада. Скасування кріпацтва. Повстанський рух. Л. Кобилиця. Москвофільство і народовство. «Просвіти». Виникнення українських політичних партій, їх програмні вимоги та діяльність. Концепція «органічного розвитку». Соціальні верстви українського суспільства в умовах наздоганяючої модернізації: селяни, інтелігенція, робітники (соціально-політичний портрет). Наукова діяльність Михайла Грушевського. Івана Франко. Радикалізація українського руху. Утворення партій. Зв'язки прогресивних діячів Галичини і Наддніпрянської України. Українське національне життя на Закарпатті та Буковині.

Тема 10 Українські землі на початку XX століття. Перша світова війна

Розвиток капіталізму в промисловості та сільському господарстві, його особливості на поч. XX ст. Соціальне та національне гноблення українського народу. Діяльність українських національних партій (РУП, УНП, УСДРП, УДРП). Україна в період революції 1905-1907 рр. Виникнення Рад робітничих депутатів. Пожвавлення політичного і національно-культурного життя. Діяльність Євгена Чикаленка, Володимира Винниченка, Миколи Міхновського. Українська думська громада у першій та другій Державних думах. Аграрна реформа Петра Столипіна та її здійснення в Україні. Українські землі напередодні Першої світової війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Воєнні дії на території України. ГУП. Діяльність українських партій, організацій і товариств у Західній Україні. Утворення військових формувань. Головна Українська Рада. УСС, їх бойовий шлях. Становище Галичини та Буковини в роки Першої світової війни. Антиукраїнська політика царської адміністрації. Еміграція західноукраїнських трудящих.

Тема 11. Українська національно-демократична революція. Визвольні змагання

Українська Центральна Рада. Створення УНР. Боротьба за владу в Україні в кінці 1917 – на початку 1918 рр. Війна з більшовиками. Брестський мирний договір. Конституція УНР (1918 р.). Українська держава. Павло Скоропадський. Директорія. Симон Петлюра. Більшовизм в Україні. Створення УСРР. ЗУНР: виникнення, історична доля. Діяльність Євгена Петрушевича. Селянський повстанський рух в Україні 1918-1920 рр. Холодноярська республіка. Здобутки, наслідки, уроки національно-демократичної революції. Версальська система і українські землі.

Тема 12. Україна в 1920-1930-ті рр.

Особливості непу в Україні. Радянська Україна і створення СРСР. Політика коренізації (українізації). Літературна дискусія 1925-1928 рр. Микола Хвильовий про європейську орієнтацію української культури. Політичне, культурне та повсякденне життя в УСРР 1920-х рр. Діячі української політики та культури: Християн Раковський, Олександр Шумський, Сергій Єфремова. Микола Скрипник. Радянська модернізація кінця 1920-1930-х рр. Індустріальний розвиток України в умовах форсованої індустріалізації 1930-х рр. Голодомор 1932-1933 рр.: причини та наслідки. Тоталітарний режим. «Великий» терор. Західна Україна, Північна Буковина та Закарпаття в 1920-1939 рр. Національно-визвольний рух. ОУН. Ідеологія «інтегрального націоналізму». УНДО. Проголошення незалежності Карпатської України.

Тема 13. Україна в роки Другої світової війни.

Українське питання в європейській політиці напередодні та на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.). Початок Другої світової війни і доля українських земель. Радянізація західноукраїнських земель. Бойові дії в Україні в 1941-1944 рр. Воєнно-політична ситуація в Україні у 1941-1942 та 1943-1944 рр. Нацистський окупаційний режим. Рух Опору. Радянські партизани та бійці УПА: соціально-політична характеристика керівників та рядових учасників руху Опору.

Тема 14. УРСР після Другої світової війни. Десталінізація

Зміни території УРСР після Другої світової війни. Особливості відбудови народного господарства. Жданівщина. Політична ситуація в Західній Україні (1945-1953 рр.). Діяльність УПА. Репресивна система у повоєнний період. «Відлига». Розвиток народного господарства у 50-60-х рр. Лібералізація суспільно-політичного життя. Економічні реформи та їх наслідки. Шестидесятники. Ідеологізація культурного життя і посилення русифікації. Зародження дисидентського руху. Українська робітничо-селянська спілка.

Тема 15. Україна в період загострення кризи радянської системи (1965-1985 рр.). Перебудова. Соціально-політичний портрет українського дисидента 1950-1980-х рр. Левко Лук'яненко. Політичні репресії. Реформа Косигіна. Неосталінізм. Діяльність Петра Шелеста, Володимира Щербицького. Опозиційний рух. Утворення Української Гельсінської Спілки (УГС). Книга Івана Дзуби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Конституція УРСР 1978 р. Радянська людина як суспільний феномен в УРСР (1960-ті – 1991 рр.). КПУ в політичній системі УРСР. Дисидентський рух 1950-1980-х рр.: типологія, форми та методи боротьби. Мустафа Джемільєв. Наростання економічної кризи. Продовольча програма. Причини перебудови.

Тема 16. Становлення України як незалежної держави

Проголошення незалежності України. Становлення політичної системи: подолання радянського спадку, поширення європейських цінностей. Формування державних структур, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства. Особливості багатопартійності у посттоталітарній Україні. Кризові явища в економіці та спроби реформ. Вибір зовнішньополітичної стратегії. Історія української національної символіки. Розгортання державотворчих процесів. Становлення владних структур. Воєнна доктрина України. Партійне життя. Економічні проблеми. Модель реформування економіки України. Соціальні трансформації. Політичне життя у 1993-2004 рр. Прийняття Конституції України. Виборча система. Спроби політичного реформування України. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція». Президентські вибори 2010 р. Основні напрями зовнішньої політики. Визнання Української держави на міжнародній арені. Вступ до Ради Європи. ГУАМ. Курс України на членство в ЄС. Україна і НАТО. Україна і глобальні проблеми цивілізації. Революція Гідності. АТО-ООС. Україно-російська війна: причини та можливі наслідки.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Дистанційна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	С	Ла б	ін д	С.р		л	С	ла б	ін д	С.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.												
Тема 1. Вступ до історії України. Стародавня історія України	7	2	2			3						

Тема 2. Русь-Україна (Київська держава)	4	2				2						
Тема 3. Королівство Руське (Галицько-волинська держава). Монгольська навала	6	2	2			2						
Тема 4. Руські удільні князівства у складі іноземних держав. Кримське ханство	5	2				3						
Тема 5 Українські землі у складі Речі Посполитої	7	2	2			3						
Тема 6. Козацька Україна XVII століття	5	2				3						
Тема 7. Українські землі в кінці XVII – др. пол. XVIII ст.	6	2				4						
Разом за розділом 1	40	14	6			20						
Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.												
Тема 8. Українські землі під володарюванням Російської імперії (кін. XVIII–XIX ст.).	7	2	2			3						
Тема 9. Українські землі в складі Австро-Угорської імперій (кін. XVIII–XIX ст.)	5	2				3						
Тема 10 Українські землі на початку XX століття. Перша світова війна	7	2	2			3						
Тема 11. Українська національно-демократична революція. Визвольні змагання	7	2	2			3						
Тема 12. Україна в 1920-1930-ті рр.	6	2	2			2						
Тема 13. Україна в роки Другої світової війни.	6	2	2			2						
Тема 14. УРСР після Другої світової війни. Десталінізація	4	2				2						
Тема 15. Україна в період загострення кризи радянської системи. Перебудова.	4	2				2						

Тема 16. Становлення України як незалежної держави	4	2				2						
Разом за розділом 2	50	18	10			22						
Усього годин	90	32	16			42						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу. Специфіка роботи здобувачів з вивчення курсу «Історія України: цивілізаційний вимір»	2
2	Перші цивілізації на українських землях	2
3	Українська козацька держава як цивілізація	2
4	Українські землі в імперській період (кінець XVIII – початок XX ст.)	2
5	Революційні події 1917–1921 рр. в Україні.	2
6	Рух опору українців у середині XX століття	2
7	Україна в період «перебудови» та боротьби за державну незалежність (1985–1991 рр.)	2
8	Україна в роки незалежності	2
Усього годин		16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до семінарських занять	30
2	Підготовка до екзамену	12
	Разом	42

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

7. Методи навчання

Методи навчання – взаємодія між викладачем і здобувачами, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до здобувача, а також самостійної та індивідуальної роботи здобувача. При проведенні визначених планом видів занять використовуються такі методи:

1. Під час викладення навчального матеріалу:

- словесні (бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж);
- наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження);
- практичні (вправи, практичні роботи, дослідні роботи).

2. За організаційним характером навчання:

- методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи контролю та самоконтролю у навчанні;
- бінарні (поєднання теоретичного, наочного, практичного) методи навчання.

3. За логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: індуктивно-дедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо.

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Історія України: цивілізаційний вимір»:

- навчальні заняття;
- самостійна робота здобувачів;
- робота в наукових бібліотеках та пошук літератури у мережі Інтернет;

контрольні заходи.

2. Види навчальної роботи здобувачів:

- лекція;
- семінарське заняття;
- консультація;
- іспит.

Дисципліна передбачає використання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання (дебати, мозковий штурм, лекції з використанням інтерактиву, методи оцінювання і самооцінювання, планування та інші). З-поміж традиційних методів використовуються: 1). Пояснювально-ілюстративний метод – здобувачі отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури в «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, здобувачі залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Застосовується для передачі великого масиву інформації. 2). Метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання. 3). Частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних вказівок.

Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється викладачем або самими здобувачами на основі роботи над програмами і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується на семінарах.

Комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві (здобувач лише фіксує зміст лекції, протоколює дії викладача тощо); в активних методах ініціатива належить здобувачеві, який активно контактує з викладачем (активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл, ділові ігри) та індивідуальні методи (інтерв'ювання, вільний діалог, експертні ігри)).

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів при вивченні дисципліни «Історія України: уци» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу здобувачів з підручником, довідковою, і навчальною літературою та пошуком її у глобальній мережі Інтернет, робота з історичними джерелами, виконання тестових завдань, підготовка самостійної роботи і презентацій до семінарських занять тощо. Метод викладання навчального матеріалу визначаються викладачем у залежності від цілей і завдань, виду занять, змісту теми, можливостям (інтелектуальним, психологічним, морально-етичним тощо) здобувачів, наявним умовам і часу, відведеному для вивчення теми.

Під час лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод – історична реконструкція, лекція, пояснення, робота з історичними джерелами, демонстрація тощо, проблемний метод подачі навчального матеріалу, частково-пошуковий або евристичний методи, коли викладач розділяє проблему на частини, здобувачі здійснюють окремі кроки щодо розв'язування підпроблем. Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація.

8. Методи контролю

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача під час лекційних та практичних занять (групова дискусія);

- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки презентацій під час виконання самостійної роботи здобувачів;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (у вигляді тестування);
- контроль та оцінювання вмінь проводити самостійні джерелознавчі дослідження та презентувати їх із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Критерії оцінювання роботи здобувачів на семінарських заняттях:

Ваговий бал – 15. Максимальна кількість за усі виступи: $8 \times 15 = 120$ балів.

15-14 балів – красномовний виступ, риторично грамотний за усіма параметрами оцінювання.

12-13 балів – логічний виступ, інформаційно повний, продуманий.

10-11 – виступ носить переважно репродуктивний характер, немає цілісності у сприйнятті матеріалу, існують неточності у трактуванні понятійного апарату.

9-7 бали – виступ за темою з частковими порушеннями параметрів красномовства та логіки причинно-наслідкових зв'язків

6-4 бали — формальний виступ з намаганням схематично викласти тему, технічні помилки в оформленні титулу та структури роботи, наявність менше 5 джерел.

3-1 бали — виступ, що опирається на одне джерело.

0 – використання штучного інтелекту, плагіат, пасивна присутність.

Викладання курсу «Історія України: цивілізаційний вимір» ґрунтується на **принципах академічної доброчесності**. Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватись принципу академічної доброчесності відповідно до ст. 42 Закону «Про освіту» та положення Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна <https://karazin.ua/korisna-informatciia/akademichna-dobrochesnist-1/>. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Замість виконання завдань (вивчення тем) можуть також додатково враховуватись такі види активностей здобувача:

- проходження тренінг-курсів чи дистанційних курсів з використання сучасних освітніх технологій на платформах Coursera, Prometheus тощо (за наявності відповідного документу про їх закінчення, надання копії викладачу);
- участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з проблем використання сучасних освітніх технологій (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом);
- участь у науково-дослідних та прикладних дослідженнях з проблем використання сучасних освітніх технологій (в розробці анкетних форм, проведенні опитувань, підготовці та проведенні фокус-груп, обробці результатів дослідження, підготовці звіту, презентації результатів тощо, що підтверджується демонстрацією відповідних матеріалів).

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену в тестовій формі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 80. Час виконання – до 40 хвилин

Критерії оцінювання відповідей на залікові питання: кожне тестове запитання оцінюється в 2 бали.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Е к з а м е н	С у м а			
Розділ 1								Розділ 2								К о н т р о л ь н а р о б о т а	І н д и в і д у а л ь н е з а в д а н н я	Ра зо м	80	20 0
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 1 0	T 1 1	T 1 2	T 1 3	T 1 4	T 1 5	T 1 6	-	-	12 0		
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15					
60 балів: активна робота на семінарських заняттях – 15 балів								60 балів: активна робота на семінарських заняттях – 15 балів												

T1, T2 ... T13 – теми розділів

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати **не менше 40 балів** з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
180-200	відмінно
150-179	добре
120-149	задовільно
0-119	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах). О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.; Книга 2. 536 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ, 2019. 656 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>.
3. Грицак Ярослав. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: ПОРТАЛ, 2023. 408 с.
4. Історія цивілізації. Україна. Т. 1. Від киммерійців до Русі (X ст. до н. е. – IX ст.) / Н. С. Абашина, М. Ю. Відейко, О. В. Гопкало та ін.; упоряд. М. Ю. Відейко. Харків, 2020. 586 с.
5. Історія цивілізації. Україна. Т. 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256) / О. Б. Бубенок, А. М. Домановський, О. О. Дядечко та ін.; упоряд. О. Є. Черненко. Харків, 2021. 612 с.
6. Плохій С. Брама Європи / Сергій Плохій; пер. з англ. Романа Ключка. Харків : КСД, 2016. 496 с.
7. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
8. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Додаткова література

1. Алексієвець Л., Алексієвець М., Дацків І. Україна – Європа: цивілізаційно-історичний дискурс. *Український історичний журнал*. 2020. № 5. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/179864/17-Alexsiievets.pdf?sequence=1>.
2. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 288 с.
3. Багалій Дмитро. Історія Слободської України / передм. та ком. В. Л. Маслійчук ; упоряд. О. О. Савчук. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2019. 400 с.
4. Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440–1572 рр.). Київ : Інститут історії України НАН України, 2017. 423 с.
5. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. / За заг. ред. В. Брехуненка. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2016. 248 с.
6. Ваврух М., Гавалюк Р. Нариси з історії української культури: архітектура, образотворче мистецтво, музика, театр, кіно / М. Ваврух, Р. Гавалюк. Львів : Світ, 2018. 224 с.
7. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю. Кирієнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ : Кліо, 2015. 800 с.
8. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 1: Історичні нариси / Упоряд. О. П. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. Київ : Кліо, 2014. 784 с.
9. Від Рейхстагу до Іводзіми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій / В. В'ятрович, С. Громенко та ін. Харків : КСД, 2017. 356 с. (Історія без цензури)
10. Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти / Л. В. Войтович. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; ЛНУ ім. І. Франка. Біла Церква : Олександр Пшонківський, 2006. 782 с.
11. В'ятрович В., Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. 3-тє вид. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Viatrovych_Volodymyr/Ukrainska_Povstanska_Armiia_Istoriia_nes

korenykh_vyd_2011/.

12. Горєлов М. Є., Моця О. П., Рафальський О. О. Держава і цивілізація в історії України. Київ : Еко-Продакшин, 2009. 879 с.
13. Горобець В. Зірки та терени козацької революції. Історія звитяг і поразок / В. Горобець. Харків : КСД, 2017. 480 с.
14. Гриневич В. Політика пам'яті Другої світової війни в Україні: у пошуках ідентичності та консолідації. URL: http://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grynevych_polityka.pdf.
15. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Історія козацтва. Держава–військо–битви. Київ : Арій, 2015. 479 с.
16. Гуржій О. Україна в суспільно-політичних комбінаціях імперського уряду Росії (30–90-ті рр. XVIII ст.). Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. 205 с.
17. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Переклад з англ. Марії Габлевич, за ред. Олега Турія. Львів: Інститут історії Церкви Львівської Богословської академії, 2000. 426 с.
18. Даніель Бовуа Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ. Київ: Кліо, 2020. 872 с.
19. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. 3-тє вид., доповн. / Упоряд.: М. Капраль, І. Сварник, І. Скочиляс, А. Фелонюк. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2016. 924 с.
20. Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги / Відп. ред. В. Брехуненко. Київ: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2016. 608 с.
21. Домановська М. П. П. Гулак-Артемівський і Харківський університет // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2017. Вип. 25. С.
22. Єремєєв. П. В. Руїнація культових споруд Харкова в період російської військової агресії: суспільне сприйняття та переосмислення культурної спадщини. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2022. Вип. 62. С. 49–85. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-02>.
23. Єремєєв П. В. Релігійні образи у наукових роботах Михайла Максимовича. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2022. Вип. 35. С. 51–66. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-35-06>.
24. Єремєєв П. В. «Проти ненависного папізму»: образи католицизму у працях Михайла Максимовича. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2023. Вип. 36. С. 5–17. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-36-02>.
25. Жданович О. Воїни степів. Гуни на теренах України. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhdanovych_Olesia/Voiny_stepiv_Huny_na_terytorii_Ukrainy/.
26. Жданович О. Зі Скандинавії у Причорномор'я. Військове мистецтво готів на теренах України: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhdanovych_Olesia/Zi_Skandynavii_u_Prychornomoria_Viiskove_mystetstvo_hotiv_na_terenakh_Ukrainy/.
27. Журавльов Денис. Іван Мазепа: людина, політик, легенда. Харків : Фоліо, 2020. 348 с.
28. Залізник Л. Стародавня історія України / Ред. В. Олексієнко. Київ : Темпора, 2012. 542 с.
29. Капелюшний В. П., Коваль О. Ф. «Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. Київ : Інтерсервіс, 2018. 480 с.
30. Касьянов Г. Розрита могила: Голод 1932–1933 років у політиці, пам'яті та історії (1980-ті – 2000-ті). Харків : Фоліо, 2020. 298 с.
31. Князі і гетьмани усієї Русі. «Через шаблю маєм право». Злети і падіння козацької

- держави 1648–1783 / В. Горобець та ін. Харків: КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
32. Козлова Д. Про Другу світову війну та Голокост: пам'ятання і забуття. URL: <http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/kozlova-memory-and-oblivion>.
33. Колесников К. На краю Ойкумени. Еллінські військові традиції на українських землях Причорномор'я. Київ, 2021. 312 с.
34. Куліков В. О. Підприємства й суспільство в заводських і шахтарських поселеннях Донбасу та Придніпров'я в 1870–1917 рр. URL: https://books.google.com.ua/books?id=fmqWDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
35. Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2020 роки) / Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ : ПП АВІАЗ, 2020. 452 с.
36. Лицарі Дикого Поля. Плугом і мушкетом: Український шлях до Чорного моря / Авт. кол.: О. Бачинська, Т. Вінцовський, В. Грибовський, Н. Діанова, А. Домановський та ін. Упоряд. К. Галушко. Харків : КСД, 2016. 356 с. (Історія без цензури).
37. Літопис Руський за Іпатським списком / Перекл. Л. Махновець. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>.
38. Ложкіна Аліса. «Перманентна революція. Мистецтво України ХХ – поч. ХХІ ст.», переклад із російської: Сашко Ушкалов, дизайн-концепт: Альона Соломадіна. Київ : ArtHuss, 2019. 554 с.
39. Масєвський О., Межиєвська В., Цеунов І. Навігатор з історії України. Світові війни / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2022. 305 с.
40. Межиєвська В., Артимишин П., Качур Г. Навігатор з історії України. Сучасність / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2023. 224 с.
41. Межиєвська В., Житня-Кебас Д., Цеунов І. та ін. Навігатор з історії України. Повоєнний СРСР / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2023. 204 с.
42. Мицик Ю., Плохій С. Як козаки Україну боронили / Ю. Мицик. Київ : Кліо, 2018. 368 с.
43. Монолатій І.В. Українські легіонери. Формування та бойовий шлях українських січових стрільців 1914–1918 рр. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/15718>.
44. На бій за волю. Перемога через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років / М. Ковальчук, А. Папакін та ін. Харків : КСД, 2016. 353 с. (Історія без цензури).
45. Народження країни. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони Україн / Упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
46. Пагіря Г. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pahiria_Oleksandr/Karpatska_Sich_viiskove_formuvannia_Karpatsko_i_Ukrainy/.
47. Папакін А., Шаменков С. Діти Таргітая. Військо та війни скіфів VII–III ст. до Р. Х. Київ, 2021. 144 с.
48. Паталах О. Від Січі до Чорномор'я. Запорозьке та чорноморське козацтво в російсько-турецьких війнах XVIII ст. Київ, 2020. 324 с.
49. Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2 кн. Київ, 2022.
50. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. М. Климчука. Київ : Laurus, 2015. 400 с.
51. Плохій С. М. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи. Харків : Фоліо, 2019. 395 с.
52. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу / пер. Ярослав Лебеденко, Анатолій Саган. Харків : КСД, 2019. 512 с.
53. Поле битви – Україна. Від «володарів степу» до «кіборгів». Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
54. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. / 2-ге вид., допов. Київ

: АртЕк, 2017. 730 с.

55. Портнова Т. Українські міста Російської імперії середини XIX – початку XX століть в світлі модернізаційної теорії. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/242-tetiana-portnova-ukrainski-mista-rosiiskoi-imperii-seredyny-khikh-pochatku-khkh-stolit-v-svitli-modernizatsiinoi-teorii>.
56. Рафальський О., Самчук З. Цивілізаційне перехрестя сучасного суспільства. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с.
57. Революція Гідності: методичні матеріали. Київ, 2015. 46 с. URL: https://don.kyivcity.gov.ua/files/2015/11/13/2015_metodichka_reviluciya_gidnosti_4.pdf.
58. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932–1933 років в Україні в документах ГПУ–НКВД / Упор.: В. Борисенко, В. Даниленко, С. Кокін та ін. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 604 с.
59. Русь «після Русі». Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська / В. М. Горобець та ін. Харків : КСД, 2016. 351 с. (Історія без цензури)
60. Салата О. Світоглядні та методологічні позиції формаційного і цивілізаційного підходів до історії // Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії : монографія; за наук. ред. О. О. Салати. Київ, 2017. С. 9–20.
61. Сердюк І. Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст. / І. Сердюк. Київ : К.І.С., 2018. 456 с.
62. Ситий І. Козацька Україна: печатки, герби, знаки та емблеми кінця XVI–XVIII століть / І. Ситий. Київ : Темпора, 2017. 972 с.
63. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство. Львів : Видавництво УКУ, 2019. 268 с.
64. Скоропадський П. Спомини: кінець 1917 – грудень 1918 року. Київ : Темпора, 2019. 756 с.
65. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: полководець, дипломат, державотворець. Київ : Парламентське видавництво, 2020. 752 с.
66. Снайдер Т. Криваві землі. Європа між Гітлером і Сталіним. Київ : Лаурис, 2018. 492 с.
67. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь. 1569–1999 рр. Київ : Дух і Літера, 2016. 464 с.
68. Сокирко О. На варті булав. Надвірні війська українських гетьманів середини XVII – другої половини XVIII ст. Київ, 2018. 184 с.
69. Тинченко Я. В. Військово-морські сили України. 1917–1921: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Viiskovo-morski_syly_Ukrainy_1917-1921/.
70. Тинченко Я. В. Герої українського неба: пілоти визвольної війни 1917–1920 рр. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Heroi_ukrainskoho_neba_1917-1920/
71. Тіні згаданих предків. Від склавинів до русинів. Прадавня Україна, Русь і походження українців / Михайло Відейко та ін.; упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 351 с. (Історія без цензури).
72. Томпсон Е. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм. Київ, 2023. 384 с.
73. У кігтях двоголавих орлів. Творення модерної нації. Україна під скіпетрами Романових і Габсбургів. Харків, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
74. Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси: монографія. За ред. чл.-кор. НАН України С. В. Віднянського. Київ : Інститут історії України НАН України, 2020. 814 с.
75. Україна в контексті історичного розвитку Європи: підручник для студентів всіх спеціальностей / С. Ю. Боєва, В. Ю. Бузань та ін. Київ : Арт Економі, 2021. 304 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/41918>
76. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи «комуністичного раю» / Г. Єфіменко, Я. Примаченко та ін. Харків : КСД, 2017. – 353 с. (Історія без цензури).

77. Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення XVII–XVIII ст. У 2 кн. Київ : Інститут історії України, 2018. Кн. 1. 610 с.; Кн. 2. 580 с.
78. Хома І. Я. Січові Стрільці. Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917–1919 рр. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Khoma_Ivan/Sichovi_Striltsi_Stvorennia_viiskovo-politychna_diiainist_ta_zbroina_borotba_Sichovykh_Striltziv_u_1917-1919rr/.
79. Черкас Б. Степовий щит Литви. Українське військо Гедиміновичів. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Cherkas_Borys/Stepovyi_schyt_Lytvy_Ukrainske_viisko_Hedyminovychiv_XIV_XVI_st/.
80. Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI–XVIII століть. У двох книгах. Книга 2. Київ : Грамота, 2020. 1120 с.
81. Applebaum, Anne. Red Famine: Stalin's War on Ukraine. New York, Doubleday (Penguin Random House LLC), 2017 461 p.
82. Kolesnyk I. Global History. Conceptual History / Preface V. A. Smoliiy, A. I. Kudryachenko. Kyjiv: In-t of History of Ukraine NAS of Ukraine, 2022. 344 p.
83. Lonardo L. Russia's 2022 War Against Ukraine and the Foreign Policy Reaction of the EU. London : Palgrave Macmillan Cham, 2023. XII, 87 p.
84. Plokyh, Serhii. Forgotten Bastards of the Eastern Front. Oxford : Oxford University Press, 2019. 369 p.
85. Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine. By Bohdan Krawchenko. New York : St. Martin's, 1985. xix, 333 pp.
86. The Future of the Past: New Perspectives on Ukrainian History. Editor: Plokyh, Serhii. Harvard Ukrainian Research Institute. 2017. 516 p. (Harvard Papers in Ukrainian Studies).
87. The Ukrainian Revolution, 1917–1920: A Study in Nationalism. Front Cover. John Stephen Reshetar. Princeton University Press, 1962. 363 p.
88. Ukraine and Europe: Cultural Encounters and Negotiations. Editors: Plokyh, Serhii; Brogi Bercoff, Giovanna, Pavlyshyn, Marko. University of Toronto Press. 2017. 480 p.
89. Ukraine During World War II: History and Its Aftermath. Editor: Yury Boshyk. Canadian Institute of Ukrainian Studies. 1986. 291 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка. URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua>.
2. Іван Патриляк. Лекції. URL: <https://www.youtube.com/@UKRAINEHISTORY>.
3. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: lytopys.org.ua
4. Інститут історії України НАН України (Київ). URL: <http://www.institute@history.org.ua>.
5. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
6. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (Київ) URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua>.
7. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України (Київ). URL: <http://www.gilan.uanet.nasu/hiuass.html>.
8. Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України (Київ). URL: <http://www.filosof.com.ua>.
9. Локальна історія. URL: <https://www.youtube.com/@localhistoryUA>.
10. Наталія Яковенко. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F+%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.
11. Національна бібліотека України імені В. Вернадського (Київ). URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

12. Олексій Сокирко. Лекції. URL:
https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9+%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%BA%D0%BE.
13. Сергій Плохій. Лекції. URL:
https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B9+%D0%9F%D0%BB%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B9.
14. Тімоті Снайдер. Становлення сучасної України. URL:
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLe6NcH-LB5H2zezH0m0ii9LGd4gaEA38A>.

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непереборної сили

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

У разі запровадження суворих обмежень із заборonoю відвідувати ЗВО здобувачам вищої освіти денної форми навчання надано можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Історія України: цивілізаційний вимір», URL:
<https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=9724>.